

Обединено кралство Великобритания и Северна Ирландия

Площ:	244 820 кв. км.
Население:	59,5 млн. души (2000 г.).
Столица:	Лондон.
Официален език:	английски.
Религия:	англичани (57%), протестанти (15%), католици (13%).
Паритна единица:	британска лира.
Административно деление:	Великобритания включва 4 историческо-географски района: Англия, Северна Ирландия, Уелс и Шотландия, 2 самостоятелни административни единици: остров Ман и Нормандските острови.
Държавно устройство:	конституционна монархия. Държавен глава - крал (кralица). Законодателен орган - крал (кralица) и двукамарен парламент (Калара на лордовете - през 1999 г. одобрява реформа, която отнема наследственото право на местата в нея, и Калара на общините). Изпълнителен орган - правителство с министър-председател, назначен от краля (кralицата). От 1998 г. Северна Ирландия има полуавтономен парламент и полуавтономно правителство. От 1999 г. се провеждат избори за местни автономни парламенти на Шотландия и на Уелс.

1. Общи бележки

Организацията на съдебната власт в Обединеното кралство има редица специфики поради различни причини – принадлежността на страната към системата на общото право, териториалната обособеност на отделните съставни образувания в държавата, произтичащата от нея автономия конкретно в правораздавателната сфера и др. Структурата на съдебната власт в Англия, Уелс и Северна Ирландия се отличава от тази в Шотландия.

2. Съдилища

Висша съдебна инстанция за Обединеното кралство е Камарата на лордовете (House of Lords).

2.1. Англия и Уелс

Системата на съдилищата в Англия и Уелс включва: Камарата на лордовете, Апелативния съд (Court of Appeal), Висшия съд (High Court), Кралския съд (Crown Court), районните съдилища (county

courts), магистратските съдилища (magistrates courts), трибунали (tribunals) и други съдилища.

Камарата на лордовете, освен че е една от камарите на английския парламент, е последна съдебна инстанция за Обединеното кралство, както по граждански, така и по наказателни дела, въпреки че не съществува право на обжалване на решенията на шотландските съдилища по наказателни дела пред този съд. Процесуална предпоставка за обжалване пред Камарата на лордовете е получаването на разрешение от Апелативния съд или от Апелативната комисия на Камарата на лордовете, което се издава само за дела, които засягат правни въпроси от обществено значение. Делата се разглеждат от т.нар. съдебни лордове (Law Lords), които заседават най-често в петчленен съдебен състав.

Апелативният съд има две отделения – гражданско и наказателно. Наказателното отделение разглежда жалби срещу решения или присъди на Кралския съд. Той може да потвърди или отмени съдебното решение или да нареди преразглеждане на случая, както и да измени присъдата, но без да утежнява положението на подсъдимия. Налагането на по-тежко наказание е допустимо, ако Апелативният съд е сезиран от главния прокурор и наложеното наказание е прекомерно леко. Наказателните дела се разглеждат от тричленен съдебен състав.

Гражданското отделение на Апелативния съд разглежда жалби срещу решения на Висшия съд и на районните съдилища. В повечето случаи делото се решава по същество, но в отделни хипотези е допустимо връщането за ново разглеждане от по-долния по степен съд. Пред Апелативния съд рядко се допуска изслушване на свидетелски показания, а решенията се постановяват главно на основата на писмени доказателства. В Гражданското отделение делата също се разглеждат от тричленен съдебен състав.

Висшият съд може да се произнесе по почти всеки гражданскоправен казус, въпреки че на практика разглежда предимно по-сложните и дълги дела. Той може да действа и като първоинстанционен, и като въззивен съд. В него има три отделения, съответстващи на трите вида съдилища, които този съд замества през XIX-ти век. Това са: Отделение на Кралския съд (Queen's Bench Division), Канцлерско отделение (Chancery Division), Семейно отделение (Family Division). **Отделението на Кралския съд** разглежда широк кръг гражданскоправни дела, включително иски за обезщетения от граждански договори и от неправомерно увреждане, търговски дела и спорове за обезщетения при инциденти с кораби и др. **Канцлерското отделение** разглежда вещноправни спорове, включително относно доверителна собственост, спорове, чието правно основание е основата на системата от правни принципи на справедливостта, относно тълкуване на завещания, управление на недвижимите имоти на починали лица, несъстоятелност на търговци, дружествено право, спорове, свързани с права върху интелектуална собственост и др. **Семейното отделение** разглежда иски за развод, осиновяване и други семейноправни спорове.

Районните съдилища се създават в средата на XIX-ти век и разглеждат гражданскоправни спорове с невисок материален

интерес и/или неголяма правна сложност (по-сложните дела се разглеждат от Висшия съд). Споровете с материален интерес под 5000 лири се разглеждат по специална опростена процедура, в която не е необходимо участието на адвокат, тъй като съдията може да подпомага и двете страни, и да им разяснява техните права.

Кралският съд е общ държавен съд, който правораздава в различни населени места в Англия и Уелс. Той разглежда наказателни дела за тежки престъпления като първа инстанция и наказателни дела като апелативна инстанция спрямо магистратските съдилища. Съдебният състав е от един съдия и 12 съдебни заседатели. Съдебните заседатели се определят от компютър измежду лицата, вписани в избирателните списъци на възраст между 18 и 70 години. Участието като съдебен заседател е задължително. То е гражданско задължение и трае средно 10 работни дни в зависимост от продължителността на процеса.

Магистратските съдилища са основните първоинстанционни съдилища по наказателни дела. Само най-тежките наказателни дела се разглеждат направо от Кралския съд. Освен това магистратските съдилища разглеждат някои семейноправни и данъчноправни спорове (събирането на общинските данъци), дела за издаване на разрешителни за продажба и предлагане на алкохол от магазини и ресторанти и др. Повечето дела се разглеждат от непрофесионални съдии (мирови съдии – Justices of the Peace), преминали през юридическо обучение. Съставите са тричленни и могат да получават съвети от секретари с юридическо образование. По-сложните дела се разглеждат от професионални съдии, известни като районни съдии (District Judges), които са постоянно действащи, и заместник-районни съдии (Deputy District Judges), които не заседават постоянно.

Магистратските съдилища имат правомощие да задържат за кратки периоди обвинените в извършване на престъпление.

Някои магистратски съдилища са и “младежки съдилища” (Youth Courts), като те разглеждат обвинения срещу непълнолетни лица. В тях заседават специално обучени съдии. Съдебните заседания са при закрити врати. Съдебният състав е от трима съдии.

Освен вече посочените съдилища в Англия и Уелс съществуват множество **трибунали** (tribunals), които разглеждат спорове във връзка с имиграционни въпроси, данъци, поставяне под запрещение, вещноправни въпроси, транспортни спорове, трудовоправни спорове и др. Процесуалните правила пред трибуналите са по-опростени. В тях могат да заседават и непрофесионални съдии, обикновено експерти в дадена област, но председателят на състава е винаги професионален съдия. В зависимост от вида на правния спор, обжалването на решението на трибунала е пред по-висш трибунал, пред Висшия съд или пред Апелативния съд.

Съществуват и други специализирани съдилища - военни, църковни, съдилища за установяване причините за смъртни случаи и др.

2.2. Северна Ирландия

Структурата на съдебната власт в Северна Ирландия до голяма степен се припокрива с тази в Англия и Уелс. Тя включва: Камарата на лордовете (House of Lords), Апелативния съд (Court of Appeal), Висшия съд (High Court), Кралски съд (Crown Court), районните съдилища (county courts), общи съдилища (courts of summary jurisdiction), трибунали (tribunals) и други съдилища. Компетентността им е идентична. Вместо магистратски съдилища в Северна Ирландия има общи съдилища, които разглеждат граждански и наказателни дела.

2.3. Шотландия

Съдебната система в Шотландия включва различни видове съдилища. Съдилищата, които разглеждат граждански дела, са шерифски съд (Sheriff Court), шерифски принципал (Sheriff Principal), Шотландски върховен съд (Court of Session), Външна камара на Върховния съд (Outer House of the Court of Session), Вътрешна камара на Върховния съд (Inner House of the Court of Session), Камара на лордовете (House of Lords).

Наказателните съдилища са районни съдилища (District Courts), шерифски съдилища (Sheriff Courts), Висш съд (High Court of Justiciary). Освен това има специални съдилища (Courts of Special Jurisdiction), трибунали (Tribunals) и др.

3. Прокуратура

3.1. Англия и Уелс

Кралската прокурорска служба е главното звено за Англия и Уелс, занимаващо се с повдигане и поддържане на обвинение по наказателни дела. Тя се оглавява от главен прокурор (Solicitor General). Главният прокурор носи политическа отговорност пред парламента както за своята дейност, така и за дейността на прокуратурата като цяло.

Кралската прокурорска служба има 42 териториални поделения, които се оглавяват от ръководители. Те съответстват на съответните звена на полицейските служби. Едно от най-важните предназначения на териториалните поделения е осигуряването на близка и достъпна защита на пострадалите от престъпни деяния, както и бързото разкриване на престъпленията и техните извършители.

Главният прокурор е оправомощен да издава указания относно принципните насоки в дейността на прокурорите, които са задължителни за тях. Той издава т.нар. Кодекс на кралските прокурори (Code of Crown Prosecutors) и назначава и освобождава прокурорите в Англия и Уелс.

Прокурорите в Англия и Уелс решават дали да се повдигне наказателно обвинение пред съд или не. За това решение е необходимо да се прецени, първо, дали събраните доказателства по случая позволяват да се направи обосновано предположение, че ще се стигне до присъда в съда, и второ, че повдигането и поддържането на наказателно обвинение пред съд е в обществен интерес.

В Англия и Уелс има и специализирани прокурорски служби. Такива са прокурорските агенции “Мита и акцизи”, “Отдел по търговия и индустрия” и др.

3.2. Шотландия

Кралската прокурорска служба осъществява прокурорските функции в Шотландия. Тя е част от Департамента на шотландската изпълнителна власт и се оглавяват от главния прокурор на Шотландия, който се подпомага от заместник-главен прокурор. Прокурорите в Шотландия са част от изпълнителната власт и са популярни с колективното название Кралски съвет (Crown Counsel). Редовите прокурори са юристи с богат професионален опит и се назначават в обичайния случай за срок от три години.

Прокуратурата е разделена на региони начело с регионален прокурор за всеки от шестте прокурорски района в Шотландия. В самите райони има мрежа от 48 прокурорски служби. Прокурорите се подпомагат от свои заместници. Основните принципи, които прилагат в своята работа прокурорите в Шотландия, са: независимост, изчерпателност, пълнота, умение за работа в екип, професионално изпълнение на служебните задължения и др.

Прокурорите в Шотландия са вид държавни служители и съответно към тях са приложими правилата за назначаване, повишаване и освобождаване от длъжност, които са предвидени за държавните служители.

4. Разследване по наказателни дела

Наред с прокуратурата, разследване по наказателни дела в Англия и Уелс могат да извършват и **полицейските органи**. В организационно отношение прокуратурата и полицията са независими. В процесуално отношение обаче прокурорите ръководят разследването, като осъществяват методическо и процесуално ръководство по отношение на полицаите. Те подпомагат полицейските органи при разследването, като им дават насоки, посочват им нови следствени версии, преценяват дали събраните доказателства са достатъчни за повдигане на обвинение и др.

Дейността на полицията е уредена в Закона за полицията и доказването в наказателното право, Закона за наказателното правораздаване и обществения ред, Закона за наказателното правораздаване и Закона за полицейската реформа.

Разследването по наказателни дела цели:

- превенция и разкриване на престъпленията;
- защита на правата на гражданите;
- наказване на извършителите и др.